

Mr Dejan Šuput,
istraživač-saradnik
Institut za uporedno pravo

UDK: 343.3:796(4)
Originalni naučni rad

PRAVNI OKVIR KOJI UREĐUJE BORBU PROTIV NASILJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA U EVROPSKIM DRŽAVAMA

U ovom članku prikazani su modaliteti zakonskog propisivanja preventivnih i represivnih mera namenjenih borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u evropskim državama. U većoj meri, autor je izvršio analizu sadržine propisa koji uređuju borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u Engleskoj, Poljskoj, Češkoj, Italiji, Bugarskoj, Švajcarskoj, Švedskoj i Hrvatskoj.

Izbor država čiji će propisi biti prikazani izvršen je upotrebom više kriterijuma. Tako je Engleska odabrana kao država koja je u Evropi bila najpoznatija po surovosti fudbalskih huligana, dok je Italija odabrana usled činjenice da je srpski zakonodavac u proteklim godinama mnogobrojna zakonska rešenja iz oblasti krivičnog prava preuzeo iz propisa te države. Sa druge strane, prikazani su sadržina i rezultati primene hrvatskog Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, zbog toga što uporednopravna analiza propisa Republike Srbije i Republike Hrvatske ima posebnu važnost usled činjenice da su te dve države u XX veku delile zajedničku pravnu tradiciju i praksu, pogotovo kada je reč o zakonskom uređivanju materije sporta i borbe protiv negativnih pojava povezanih sa sportom. Takođe, uzeto je u obzir da osim pravnog nasleđa iz doba SFRJ, te dve države imaju nespornih sličnosti, ne samo usled geografske bliskosti i zajedništva govornog područja koje obuhvataju, već i po nekadašnjem ustrojstvu sportskog sistema i problemima koji i dalje opterećuju njihove sportske sisteme.

Zakoni Poljske, Češke i Bugarske odabrani su kao pogodni za analizu zbog toga što je reč o propisima država koje kao i Srbija pripadaju tzv. bivšem istočnom bloku i što su te države, ili prošle kroz

proces tranzivije, ili se još uvek nalaze u njemu. Zakonodavna rešenja Švajcarske i Švedske pomenuta su u najkraćim crtama kao primer država u kojima nije bilo većih problema sa nasiljem i nedoličnim ponašanjem na sportskim priredbama.

Osim toga, posebna pažnja u tekstu je posvećena prikazu i analizi sadržine Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama koju je 1985. godine doneo Savet Evrope.

Ključne reči: sport, nasilje, huligani, država, krivična dela.

I Uvod

Problem nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama prisutan je u svim evropskim državama, a svaka od tih država trudi se da propiše primenu što delotvornijih preventivnih i represivnih mera kako bi se nasilje povezano sa sportom i sportskim priredbama iskorenilo, ili makar svelo na podnošljivu meru.

Iako Republika Srbija već sedam godina poseduje *Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (ZSNNP)*¹ koji predstavlja dobar primer propisa koji u potpunosti poštuje postojeće međunarodne pravne standarde u svojoj oblasti i pruža mogućnost za adekvatno postupanje državnih organa nadležnih za borbu protiv nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama, njegovo postojanje u proteklim godinama nije prouzrokovalo smanjenje broja huliganskih ispada na stadionima i drugim sportskim objektima širom Srbije. Od 2003. godine kada je ZSNNP izglasan u Narodnoj skupštini Republike Srbije, u primeni tog zakona prikazana je velika nedoslednost i nesistematičnost, što se najbolje vidi po lošim rezultatima primene preventivnih i represivnih mera za suzbijanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama koje je propisao ZSNNP.

O ozbiljnosti problema nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u Srbiji i lošim rezultatima koji su na planu borbe protiv takve negativne društvene pojave ostvareni primenom kazneno

¹ „Sl. glasnik RS”, br. 67/2003, 101/2005 – dr. zakon, 90/2007, 72/2009 – dr. zakon i 111/2009.

pravnog mehanizma propisanog *Zakonom o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama*, kao i primenom drugih propisa koji predviđaju odgovarajuća krivična dela i prekršaje, govori, ne samo brojnost izvršenih delikata, već i težina posledica njihovog izvršenja. Od 2003. godine, pa do kraja 2008. godine, u međusobnim sukobima navijača poginulo je sedam osoba.² Međutim, srpska javnost, a jednim delom i nadležni državni organi, imali su ambivalentan odnos prema takvim aktima nasilja, sve dok u septembru 2009. godine nije došlo do slučaja „Taton”.³ Čini se da je smrt stranog državljanina mnogo više nego datadašnje smrti građana Srbije podstakla policiju i tužilaštvo da krenu u odlučnu primenu propisa o borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i istovremeno pokušaju da strogo sankcionišu izgređnike. Paralelno sa time, Ministarstvo pravde Vlade Republike Srbije saopštilo je da će pokrenuti inicijativu za izmenu i dopunu propisa koji uređuju borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Već 30. decembra 2009. godine doneti su: *Zakon o izmenama i dopunama zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama*⁴, *Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika*⁵ i *Zakon o izmenama i dopunama*

2 Tokom 2005. godine, usled navijačkih sukoba, četiri osobe izgubile su život i to: učenik Marko Radovanović ispred srednje škole u Obrenovcu (14.01.2005.god.); Bojan Majić u vozu u Beogradu (04.08.2005.god.); Radovan Milošević na ulici u Obrenovcu (19.10.2005. god.); Golub Balević u autobusu na Novom Beogradu (29.10.2005. god.). U 2006. godini dve osobe izgubile su život u sukobu navijačkih grupa. Prvo je 26.04.2006. godine u beogradskom naselju Bežanijska kosa u tuči navijačkih grupa (sa jedne strane bili su navijači fudbalskih klubova „Crvena zvezda” i „Rad”, a sa druge strane navijači fudbalskih klubova „Partizan” i „Zemun”) nožem ubijen Petar Sedlak, a zatim je 27.07.2006. godine u unapred zakazanoj tuči navijača „Crvene zvezde” i „Partizana” na fudbalskom terenu fudbalskog kluba „Žarkovo” nožem ubijen Pantić Aleksandar. Tokom 2007. godine nije bilo poginulih lica u sukobima navijačkih grupa, ali ja zato sredinom 2008. godine u zakazanoj tuči navijača fudbalskih klubova „Vojvodina” i „Partizan” koja se dogodila u Futogu, pucnjima iz vatrenog oružja ubijen jedan navijač.

3 Francuskog državljanina Birsu Tatona huligani su pretukli 17. septembra 2009. godine na Obilićevom vencu u centru Beograda, uoči fudbalske utakmice beogradskog „Partizana” i francuskog „Tuluza”. Policija je dva dana kasnije uhapsila 11 osoba osumnjičenih za napad na francuskog državljanina. Od posledica batiranja, Taton je preminuo 29. septembra.

4 „Sl. glasnik RS”, br. 111/2009.

5 „Sl. glasnik RS”, br. 111/2009.

*zakona o prekršajima*⁶. Izvršenim izmenama i dopunama sva tri zakona pooštrene su zatvorske kazne i povećane su novčane kazne koje se mogu izreći izvršiocima krivičnih dela i prekršaja koji predstavljaju nasilničko i nedolično ponašanje na sportskoj priredbi. Odmah po donošenju navedenih zakona i pooštavanju sankcija, postavilo se pitanje da li je bilo neophodno unositi izmene u sva tri zakonska teksta, ili je umesto toga trebalo preduzeti mere da se ti zakoni sistematično i efikasno primene u budućnosti, a kako bi se značajnije uticalo na smanjenje nasilja na sportskim priredbama u Srbiji. Davanju valjanog odgovora na to pitanje trebalo bi da doprinese i uporednopravna analiza propisa koji u evropskim državama uređuju borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

II Međunarodni nivo regulisanja

Jedini izvor međunarodnog javnog prava koji na sistematičan i sveobuhvatan način uređuje oblast borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama pripremljen je i usvojen u okviru Saveta Evrope - međunarodne organizacije koja je formulisala najveći broj međunarodnih pravnih akata koji se mogu smatrati izvorima kaznenog prava u oblasti sporta. Prva među konvencijama Saveta Evrope koja je doneta u oblasti kaznenog prava, a da se odnosi na sport, bila je *Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*. Ta konvencija usvojena je 19. avgusta 1985. godine u Strazburu i predstavljala je reakciju evropskih država na tragediju koja se dogodila na belgijskom stadionu Heysel 29. maja 1985. godine kada je poginulo 39 osoba u neredima koji su prethodili početku utakmice između fudbalskog kluba Liverpool iz Engleske i fudbalskog kluba Juventus iz Italije.⁷

Republika Srbija ratifikovala je *Evropsku konvenciju o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama* donošenjem *Zakona o ratifikaciji evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*⁸. Osim Republike

6 „Sl. glasnik RS”, br. 111/2009.

7 S.Franklin, Heisel Stadium disaster - Liverpool fans on route to the Heisel Stadium, nalazi se na veb-stranici: <http://www.highbeam.com/doc/1P1-127151697.html>.

8 „Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 9/90.

Srbije, još četrdeset država ratifikovalo je tu konvenciju, a samo sledeće četiri države članice Saveta Evrope do sada je nisu ratifikovale: Andora, Malta, Moldavija i San Marino.

Član 1. *Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama* odredio je svrhu konvencije na taj način što objašnjava da je ona doneta: „Radi sprečavanja i suzbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca na fudbalskim utakmicama”. U istom članu navedeno je i da se države koje su strane ugovornice Konvencije obavezuju da u okviru svojih ustavnih ovlašćenja, preduzmu potrebne mere za sprovođenje Konvencije. Među mnogobrojnim merama propisanim članom 3. Konvencije, a namenjenim sprečavanju i suzbijanju nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca, stavom 1. tačkom c) države potpisnice preuzele su obavezu da: „primene, ili ako je to potrebno, usvoje zakone kojima se predviđa da oni za koje se utvrdi da su krivi za protivpravna ponašanja u vezi sa nasiljem ili nedoličnim ponašanjem gledalaca, budu adekvatno kažnjeni, ili zavisno od konkretnog slučaja, dođu pod udar odgovarajućih administrativnih mera”. Takvom odredbom Konvencije nametnuta je obaveza donošenja odgovarajućih zakona koji treba da propišu krivična dela i prekršaje koji se mogu izvršiti preduzimanjem akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i iz tog razloga se *Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama* smatra međunarodnim izvorom kaznenog prava u oblasti sporta. Zapravo, ta konvencija Saveta Evrope predstavlja izvor, kako krivičnog, tako i prekršajnog prava u oblasti sporta pošto nameće obavezu državama članicama da propišu odgovarajuća krivična dela i prekršaje iz te oblasti i time stvore mehanizam kazneno pravne zaštite sporta i sportskih priredbi. Dodatni argument da ta konvencija Saveta Evrope predstavlja međunarodni izvor krivičnog prava u oblasti sporta jeste i sadržina člana 5. Konvencije koja uređuje identifikaciju izgređnika i postupanje s izgređnicima. Stav 1. tog člana Konvencije glasi. „Strane ugovornice, poštujući postojeće zakonske postupke i princip nezavisnosti sudstva, nastojaće da se gledaoci koji učine neko delo nasilja ili nedoličnog ponašanja, ili neko drugo krivično delo identifikuju i krivično gone u skladu sa zakonom “. Osim toga, Konvencija sadrži i pojedine odredbe krivičnoprocesne prirode, a kao primer može da posluži sadržina člana 5. stava 2. Konvencije u kome

stoji da: „Tamo gde je to moguće, posebno kada je reč o gledaocima u gostima, a u skladu sa međunarodnim sporazumima koji su na snazi, strane ugovornice će razmotriti: premeštanje postupaka protiv lica uhapšenih u vezi sa nasiljem ili drugim krivičnim delima na sportskim manifestacijama u zemlju prebivališta; zahteve za izručenje lica za koja se sumnja da su učinila krivična dela nasilja ili druga krivična dela na sportskim manifestacijama; ustupanje lica osuđenih za dela nasilja ili druga krivična dela na sportskim manifestacijama radi izdržavanja kazne u određenoj zemlji”.

Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama jeste međunarodni ugovor koji po tipu predstavlja ugovor-zakon i značajno se razlikuje od ugovora-pogodbe kojim države razmenjuju prestacije. Tom konvencijom države su postigle dogovor o uspostavljanju objektivnog režima sprečavanja nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, koji između ostalog obuhvata i primenu represivnih mera (sankcija) koncipiranih i propisanih odredbama krivičnog i prekršajnog prava. Iako Konvencija ne sadrži taksativno navođenje naziva krivičnih dela i prekršaja koji se moraju propisati nacionalnim zakonodavstvom, kao ni elemente bića tih krivičnih dela i prekršaja, ona nedvosmisleno nameće obavezu njihovog propisivanja i uspostavljanja funkcionalnog mehanizma kazneno pravne zaštite. Konvencija iz tog razloga i predstavlja međunarodni izvor kaznenog prava u oblasti sporta, a ne, kao što bi to neko mogao da pomisli, izvor međunarodnog krivičnog prava. Da je kojim slučajem Konvencija propisala konkretna krivična dela iz te oblasti i sankcije za njihove izvršioce kao međunarodna krivična dela⁹

⁹ U nauci krivičnog prava prisutna je podela međunarodnih krivičnih dela na međunarodna krivična dela shvaćena u užem smislu (prava ili čista) i međunarodna krivična dela u širem smislu. Takva podela po prvi put je prihvaćena na XIV Kongresu Međunarodnog udruženja za krivično pravo koji je održan 1989. godine u Beču. Međunarodna krivična dela u užem smislu jesu ona dela prilikom čijeg izvršenja se krše ratni zakoni i običaji rata (krše se norme međunarodnog ratnog i humanitarnog prava). Međunarodna krivična dela u širem smislu jesu ona krivična dela kojima se krše ostale norme međunarodnog prava, a za koje je međunarodna zajednica predvidela da će biti inkriminisana i sankcionisana normama nacionalnog krivičnog zakonodavstva. U stvari, u slučaju međunarodnih krivičnih dela shvaćenih u širem smislu, radi se o krivičnim delima čiji osnov propisivanja se nalazi u međunarodnim zabranama, ali je kažnjavanje i krivični progon njihovih izvršilaca ostavljen na volju nacionalnom zakonodavcu. Kao primer međunarodnih krivičnih dela shvaćenih u širem smislu navode se krivična dela koja se izvršavaju u vezi sa opojnim drogama, nuklearnim materijama, bezbednošću

kojima se narušavaju društvene vrednosti koje su od značaja za celokupno čovečanstvo, moglo bi se govoriti o njoj kao o izvoru međunarodnog krivičnog prava.

Na osnovu obaveza preuzetih ratifikacijom *Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*, a imajući u vidu obaveze predviđene članom 3. stavom 1. tačkom c Konvencije, Republika Srbija donela je *Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama* koji je u prvobitnoj verziji propisao jedno krivično delo i osamnaest prekršaja iz te oblasti.¹⁰ Time je Srbija ispunila međunaordnu pravnu obavezu preuzetu potpisivanjem Konvencije.

II Nacionalna zakonodavstva

U velikom broju evropskih država akti nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama propisani kao krivična dela i prekršaji posebnim zakonom koji uređuje tu oblast. Za potrebe ovog rada analizirani su propisi: Engleske, Poljske, Češke, Italije, Bugarske,

vazdušnog saobraćaja, u vezi sa prostitucijom, pornografijom, trgovinom ljudima, trgovinom oružjem i zaštitom životne sredine, ali ne i krivična dela izvršena u vezi sa sportom, iako po zakonodavnoj tehnici i proceduri njihovog propisivanja, nastaju na sličan način kao prethodno nabrojana krivična dela.

O pojmu međunarodnog krivičnog dela videti više u: D. Jovašević, Prilog određivanju pojma i elemenata međunarodnog krivičnog dela, u: Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa „Primena međunarodnih krivičnih standarda u nacionalnim zakonodavstvima”, Udruženje za međunarodno krivično pravo, Beograd, 2004, str. 219-243.

¹⁰ Trećom glavom Zakona propisane su kaznene odredbe koje su do septembra 2009. godine sadržale jedno krivično delo i veći broj prekršaja pravnih i fizičkih lica. Od 11. septembra 2009. godine kada je stupio na snagu Zakon o izmenama i dopunama krivičnog zakonika prestao je da važi član 20. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama kojim je bilo propisano krivično delo nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi. Tada je krivično delo nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi premešteno u član 344a. Krivičnog zakonika. Ubrzo posle toga, 29. decembra 2009. godine, donet je još jedan Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika. Njegovim odredbama izmenjen naziv krivičnog dela propisanog članom 344a, iz imena „nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi” u „nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu”. Osim toga, izmenjena je sadržina člana 344a. stava 1. i dodat je stav 6. kojim je propisano da se učiniocu krivičnog dela iz stavova 1. do 4. tog člana, ako je delo izvršeno na sportskoj priredbi, obavezno izriče mera bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama.

Švajcarske, Švedske i Hrvatske.

Engleska je bila prva država koja je još 1989. godine donela poseban *Zakon o fudbalskim navijačima*¹¹. Tim zakonom propisan je veći broj krivičnih dela i prekršaja koji se mogu učiniti od strane fudbalskih navijača ili organizatora fudbalskih utakmica. Za taj zakon karakteristično je da propisuje određeni broj nedozvoljenih ponašanja i sankcije za izvršioce delikata, a istovremeno upućuje i na primenu odgovarajućih normi *Zakona o javnom redu*¹² iz 1986. godine koji je propisao sankcije za izvršioce krivičnog dela izazivanja rasne mržnje¹³. Posebnost zakonodavne tehnike koju je upotrebio engleski zakonodavac ogleda se u tome što je odredbama *Zakona o fudbalskim navijačima* propisano da će se u svrhu suzbijanja i kažnjavanja akata nasilja na fudbalskim utakmicama, nedozvoljenim ponašanjem na fudbalskim stadionima (u stvari nasiljem izvršenim na fudbalskom stadionu) za vreme održavanja fudbalskih utakmica, smatrati i bilo koji oblik izazivanja rasne mržnje koji je *Zakonom o javnom redu* propisan kao krivično delo. Time je jedno krivično delo koje se može izvršiti na bilo kom javnom skupu ili putem sredstava javnog informisanja, direktno povezano sa sportskim događajem – fudbalskom utakmicom i kvalifikovano kao akt nasilničkog ponašanja na fudbalskoj utakmici. *Zakon o fudbalskim navijačima* na isti način upućuje i na primenu odredbi *Zakona o javnom redu* kojim je propisano krivično delo napadanja i uznemiravanja druge osobe, koje je odredbama *Zakona o fudbalskim navijačima* određeno kao oblik nasilničkog ponašanja na fudbalskoj utakmici. Celokupan pravni okvir koji u Engleskoj uređuje borbu protiv nasilja u sportu usavršavan je i dopunjavan više decenija, a zajedno sa njim usavršavan je i razvijan mehanizam kaznenopravne zaštite sporta i aktivnosti povezanih sa sportom. Tako je 1991. godine donet *Zakon o deliktima na fudbalskim utakmicama*¹⁴ koji je 1999. godine izmenjen i dopunjen *Zakonom o*

11 Football Spectators Act, nalazi se na veb-stranici: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/pdf/ukpga_19890037_en.pdf.

12 Public Order Act, nalazi se na veb-stranici: <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=2236942>.

13 Krivično delo izazivanja rasne mržnje (naziv na engleskom jeziku: „Acts intended or likely to stir up racial hatred”) slično je krivičnom delu koje je Krivični zakonik Republike Srbije članom 317. propisao kao krivično delo izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti.

14 Football Offences Act 1991, nalazi se na veb-stranici:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1991/ukpga_19910019_en_1.htm.

*deliktima i neredima na fudbalskim utakmicama*¹⁵. Zatim je 2000 godine, radi daljeg poboljšanja pravnih mehanizama koji treba da posluže suzbijanju nasilja i drugog protivpravnog ponašanja na fudbalskim stadionima donet *Zakon o neredima na fudbalskim utakmicama*¹⁶ koji je već 2002. godine izmenjen i dopunjen *Zakonom o izmenama i dopunama zakona o neredima na fudbalskim utakmicama*¹⁷.

Osim prethodno navedenih propisa koji uređuju borbu protiv nasilja na fudbalskim utakmicama, u Engleskoj je mehanizam kaznenopravne zaštite sporta i aktivnosti povezanih sa sportom proširen i na taj način što je zakonom kao krivično delo propisana prodaja karata za fudbalske utakmice od strane neovlašćenog lica¹⁸. Takva prodaja karata za fudbalske utakmice poznatija je pod kolokvijalnim nazivom „*tapkanje karata*”, a u engleskoj je taj termin čak ušao i u zakonski tekst u kome je označen rečima: „*ticket-touting*” i „*ticket touts*”. Član 166. *Zakona o krivičnom pravosuđu i javnom redu*¹⁹ iz 1994. godine propisuje krivično delo neovlašćene prodaje karata i izricanje novčane kazne za izvršioca tog dela.

Slično Engleskoj, Češka Republika donela je poseban *Zakon o borbi protiv huliganizma na sportskim stadionima* 29. septembra 2006. godine. Češki zakon propisao je mogućnost izricanja zatvorske kazne u trajanju do tri godine izgređnicima koji učine neki akt nasilja na sportskoj priredbi, a uz to je predviđeno i izricanje mere bezbednosti doživotne zabrane posećivanja sportskih događaja (utakmica, prvenstava i svih drugih oblika sportskih takmičenja). Iako je češki zakon propisao višegodišnju kaznu zatvora za one koji izvrše akte nasilja na sportskim priredbama, izjave čeških zvaničnika govore o tome da se u Češkoj Republici očekuje da će takve represivne mere imati i preventivan karakter, kako bi se ostvario osnovni cilj donošenja Zakona, a to je

15 Football Offences and Disorder Act 1999, nalazi se na veb-stranici: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1999/ukpga_19990021_en_1.

16 Football Disorder Act osim kao Zakon o neredima na fudbalskim stadionima, mogao bi se sa engleskog jezika prevesti i kao Zakon o fudbalskim neredima, a nalazi se na veb-stranici: http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2000/pdf/ukpga_20000025_en.pdf.

17 Football Disorder Amendment Act, nalazi se na veb-stranici: http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2002/pdf/ukpga_20020012_en.pdf.

18 Naziv tog krivičnog dela na engleskom jeziku glasi: „Sale of tickets by unauthorised persons”.

19 Criminal Justice and Public Order Act 1994, nalazi se na veb-stranici: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1994/ukpga_19940033_en_1.

odvraćanje pojedinaca od vršenja akata nasilja i trajno udaljavanje nasilnika sa sportskih događaja. Dan po izglasavanju Zakona češki ministar pravde Jirži Pospíšil izjavio je: „*donošenjem zakona podržali smo iskorenjivanje huliganizma na fudbalskim stadionima i stvorili smo pravni osnov za efikasnije sprovođenje mera borbe protiv huliganizma*”, a sličnu reakciju imao je i Fudbalski savez Češke čiji je portparol izjavio da će novi Zakon sprečiti huligane da uđu na stadione.²⁰

Parlament Republike Poljske izglasao je 22. avgusta 1997. godine *Zakon o bezbednosti javnih skupova sa velikim brojem učesnika*²¹, koji je stupio na snagu 12. marta 1998. godine. Postojala su najmanje dva razloga zbog kojih se Republika Poljska opredelila za donošenje posebnog zakona u toj oblasti. Prvi razlog predstavljala je činjenica da se iz godine u godinu, broj akata nasilja i intenzitet nasilja na poljskim sportskim stadionima povećavao, o čemu su govorili brojni izveštaji i statistički podaci koje je poljskom parlamentu podnosila policija i kancelarija javnog tužioca. Drugi razlog bila je želja Poljske da ispuni obaveze koje je preuzela 1995. godine ratifikacijom *Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama*.

U Poljskoj su deliktne ponašanja izvršena na sportskim priredbama zakonom propisana kao krivična dela u slučajevima kada obuhvataju primenu nasilja uperenog protiv života i zdravlja ljudi, ili nasilničke akte ponašanja prilikom čijeg izvršenja se sa umišljajem oštećuje imovina. Svi drugi delikti iz te oblasti predstavljaju prekršaje označene kao huligansko ponašanje, a koji obuhvataju akte kršenja javnog reda i mira koji se izvršavaju u toku sportskih priredbi ili u vezi sa sportskim priredbama.

Primena *Zakona o bezbednosti javnih skupova sa velikim brojem učesnika* dala je dobre rezultate, o čemu govori i podatak da je u godini donošenja Zakona zabeleženo 56 različitih lokacija na kojima je došlo do incidenata u kojima je izvršen veći broj akata nasilja koji su predstavljali krivična dela i prekršaje izvršene u vezi sa sportskim manifestacijama, dok je 2001. godine taj broj smanjen na 37.²² Uprkos takvom uspehu,

20 Hooliganism now against the law, nalazi se na veb-stranici: <http://www.cbw.cz/en/hooliganism-now-against-the-law/3491.html>.

21 The Law on Safety of Mass-participation events, nalazi se na veb-stranici: <http://www.msport.gov.pl/content.php?id=737&v=en>.

22 Report on compliance with the European Convention on Spectator Violence, nalazi

tokom 2001. godine poljski parlament je izmenio i dopunio odredbe *Zakona o bezbednosti javnih skupova sa velikim brojem učesnika* kako bi daljim pooštavanjem kaznene politike i propisivanjem novih preventivnih mera, stvorio dodatne mogućnosti za suzbijanje nasilja u sportu tj. na sportskim priredbama. Tako je broj propisanih krivičnih dela i prekršaja povećan, kao i zatvorske i novčane kazne koje se mogu izreći izvršiocima krivičnih dela i prekršaja koji su bili propisani još prvobitnom verzijom Zakona iz 1997. godine. Izmenama i dopunama *Zakona o bezbednosti javnih skupova sa velikim brojem učesnika* uvedena je i svojevrsna mera bezbednosti koja daje mogućnost poljskim sudovima da zabrane osobi koja je vršila akte nasilja na sportskim priredbama da prisustvuje takvim priredbama u vremenu od jedne do tri godine od vremena izvršenja delikta. Sa tim u vezi, policija je dobila ovlašćenja da osobe kojima je izrečena mera bezbednosti zabrane pristupa sportskim priredbama, zadrži u prostorijama policijskih stanica tokom celokupnog vremena održavanja sportske priredbe na kojoj bi ta lica imala želju ili interes da prisustvuju.

U Italiji je, slično Engleskoj, problem nasilja na sportskim priredbama eskalirao tokom 80-ih i 90-ih godina XX veka, što je u decembru 1989. godine dovelo do usvajanja Zakona broj 401. koji je propisao mere za zaštitu sistema sportskih takmičenja, suzbijanje nasilja na sportskim priredbama, sprečavanje nameštanja sportskih rezultata i suzbijanje ilegalnog klađenja na sportske rezultate. Taj Zakon je izmenjen i dopunjen Zakonom broj 377 donetim 19. oktobra 2001. godine. Glava VI Zakona tada je dopunjena propisivanjem novog krivičnog dela koje može da izvrši svako lice koje ubaci opasan predmet (fлаšu, kamen, upaljenu baklju, signalnu raketu, dimnu bombu i sl.) na sportski teren i time ugrozi bezbednost ljudi.²³ Propisana sankcija za izvršioca tog krivičnog dela je kazna zatvora u trajanju od šest meseci do tri godine.

Osim toga, kao krivično delo propisano je preskakanje ograda i drugih barijera koje razdvajaju sportski teren od gledalaca, ili svaki oblik neovlašćenog ulaska na sportski teren za vreme održavanja sportske manifestacije koji može da ugrozi bezbednost ljudi i imovine. Za to

se na veb-stranici: http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Poland_en.asp#TopOfPage.

23 Report on compliance with the European Convention on Spectator Violence, nalazi se na veb-stranici: http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Italy_en.asp#TopOfPage.

krivično delo izvršiocu se može izreći kazna zatvora u trajanju do šest meseci, ili novčana kazna. Iako su sankcije propisane Zakonom broj 377 iz 2001. godine dale rezultate na planu smanjivanja broja izvršenih akata nasilja na sportskim priredbama koje se održavaju u Italiji, početkom 2007. godine došlo je do ponovnog intenziviranja nasilničkog ponašanja na italijanskim fudbalskim stadionima. Kulminaciju lanca nasilja predstavljala je pogibija policajaca na fudbalskoj utakmici održanoj na Siciliji u februaru 2007. godine.²⁴ Dva meseca posle tog incidenta Senat Republike Italije je, gotovo jednoglasno, izglasao *Zakon o borbi protiv nasilja na fudbalskim utakmicama*. Za zakon su glasala 244 poslanika, samo je jedan bio protiv, a dvadeset ih se uzdržalo od glasanja.²⁵ Takav rezultat glasanja u Senatu govori o ozbiljnosti problema eskalacije nasilja koje se događa na fudbalskim utakmicama u Italiji i svesti italijanskih političara da se problem mora hitno rešavati, između ostalog i stvaranjem posebnog kazneno pravnog mehanizma za borbu protiv nasilja na fudbalskim utakmicama.

Italijanskim *Zakonom o borbi protiv nasilja na fudbalskim utakmicama* propisana je kazna od pet do petnaest godina zatvora za one izgređnike koji se tokom nereda na fudbalskim utakmicama budu opirali hapšenju, ili se na bilo koji drugi način budu fizički suprotstavljali policiji i redarima tokom nereda.²⁶ Takođe, kao novo krivično delo propisano je posedovanje pirotehničkih sredstava (vatrometa, baklji i signalnih raketa) od strane navijača u periodu od 24 časa pre održavanja fudbalskog meča, kao i za vreme odigravanja utakmice. Osim toga, Zakonom je propisana i novčana kazna u visini od 20.000 do 100.000 eura za fudbalske klubove koji izvrše prekršaj time što kao pravna lica održavaju institucionalne veze ili podržavaju rad ekstremnih navijačkih grupa koje su registrovane kao izgređničke navijačke grupe.

Uprkos nedostacima koje na polju pravne sigurnosti i transparentnosti krivičnopravnih normi imaju izvori sporednog krivičnog zakonodavstva, sve veći broj država prihvata činjenicu da je uspostavljanje

24 Italian police kill football fan, nalazi se na veb-stranici: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7089485.stm>.

25 Italy Passes Anti-Soccer Violence Law, nalazi se na veb-stranici: <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,475642,00.html>.

26 Italy to resume play after anti-hooligan laws, nalazi se na veb-stranici: http://www.monstersandcritics.com/sport/soccer/article_1261063.php/Italy_to_resume_play_after_anti-hooligan_laws.

mehanizma krivičnopravne zaštite sporta najlakše ostvarivo na taj način. Tako Bugarska, sve do kraja 2004. godine nije propisivala posebna krivična dela koja se tiču nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama, već je huligane kažnjavala na osnovu odredbi *Krivičnog zakona* koji je propisao krivična dela nasilničkog ponašanja, učestvovanja u tiči i sl. Takođe, pojedini, manje opasni oblici huliganskog ponašanja na sportskim priredbama, nisu bili kvalifikovani kao posebni prekršaji, već su predstavljali narušavanje javnog reda i mira, a njihovi izvršioци kažnjavani su na osnovu *Zakona o prekršajima*. Preventivne mere borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja, takođe nisu bile propisane posebnim zakonom, već *Uredbom o bezbednosti sportskih objekata i merama za sprečavanje nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca pre, za vreme i po okončanju sportskih priredbi*.²⁷ Međutim, porastom broja akata nasilja na sportskim priredbama organizovanim širom Bugarske, kao i sagledavanjem prakse drugih država, pogotovo rezultata koji su na osnovu primene posebnih propisa, pre svega posebnih zakona, ostvareni na polju borbe protiv nasilja na sportskim priredbama, Bugarska je u oktobru 2004. godine donela *Zakon o očuvanju javnog reda na sportskim priredbama*²⁸. Glavom IV bugarskog zakona propisana su krivična dela označena terminom „*sportski huliganizam*” i sankcije za izvršioce tih dela koje osim kazne zatvora, mogu biti i novčane kazne. Zakonom je propisana i mogućnost izricanja mere bezbednosti zabrane prisustva sportskim priredbama izvršiocima odgovarajućih krivičnih dela i prekršaja.

Primer Bugarske nije i poslednji koji se tiče prihvatanja koncepcije po kojoj se borba protiv nasilja na sportskim priredbama pravno uređuje posebnim zakonom u okviru koga se propisuju posebna krivična dela i prekršaji za tu oblast društvenog života. Švajcarska, Hrvatska i Crna Gora²⁹ takođe su se opredelile za takav koncept pravnog regulisanja. Švajcarska poseduje *Federalni zakon o uspostavljanju mera*

27 Report on compliance with the European Convention on Spectator Violence, nalazi se na veb-stranici: http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Bulgaria_en.asp#TopOfPage.

28 Zakon za opazvane na obščestvenija red pri proveždaneto na sportni meropriatia, nalazi se na veb-stranici: http://www.youthsport.bg/public_docs/zoor.pdf.

29 Zakon o sprječavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Republike Crne Gore nalazi se na veb-stranici: <http://www.mup.vlada.cg.yu/vijesti.php?akcija=vijesti&id=79430>.

protiv rasizma, huliganizma i propagande koja podstiče nasilje³⁰, koji između ostalog propisuje sankcije za huligansko ponašanje na sportskim priredbama, dok Republika Hrvatska od jula 2003. godine primenjuje *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima*³¹.

Hrvatski *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima* koji se primenjuje od jula 2003. godine propisao je veliki broj protivpravnih ponašanja koja je okvalifikovao kao prekršaje, dok sa druge strane, ni jedan oblik huliganskog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama nije predvideo kao posebno krivično delo, što se može smatrati njegovim bitnim nedostatkom. Tako su protivpravna ponašanja kao što su paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava, učestvovanje u tuči ili napad na druge gledaoce, redare, službena lica organizatora sportske priredbe, sportiste i druge učesnike sportskog takmičenja, propisani kao prekršaji za koje se izvršiocu mogu izreći novčana kazna ili kazna zatvora, a uz te sankcije i zaštitna mera zabrane prisustvovanja na sportskim priredbama.³² Glavne primedbe uočene i izrečene u odnosu na *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima*, stručna javnost hrvatske uputila je zbog niskih kazni koje su propisane tim zakonom za izvršioce prekršaja.³³ Tako je do izmena i dopuna Zakona koje su izvršene tokom 2006. i u martu 2009. godine, osobi koja na sportskoj priredbi učestvuje u tuči, ili izvrši napad na druge gledaoce, redare, službena lica organizatora sportske priredbe, sportiste i druge učesnike sportskog takmičenja, prekršajni sud mogao da izrekne kaznu zatvora u trajanju od najduže trideset dana. Posle izmena Zakona maksimum kazne zatvora povećan je na šezdeset dana. Različito zakonsko rešenje u odnosu na Srbiju je i to što je navijačima dozvoljeno da konzumiraju alkoholna pića na onim utakmicama i ostalim sportskim priredbama koje nisu proglašene za visokorizične.

Grupi država koje posebnim zakonom propisuju sankcionisanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama poslednja se pridružila Švedska čije Ministarstvo pravde je tokom 2008. godine pripremlilo *Nacrt zakona o borbi protiv huliganizma*.³⁴ Švedski zakon 30 Loi fédérale instituant des mesures contre le racisme, le hooliganisme et la propagande incitant à la violence, nalazi se na veb-stranici: <http://www.sportslaw.nl/documents/Switzerland%20-%20Loi%20fédérale.doc>.

31 Narodne novine, br. 117/03.

32 D.Primorac, Sport i protupravna ponašanja, u: Uvod u Sportsko pravo, Inženjerski biro, Zagreb, 2009, str. 314.

33 D.Primorac, op.cit, str. 322.

34 Sweden proposes law against hooliganism, nalazi se na veb-stranici: <http://www>.

usvojen je krajem 2008. godine, a počeo je da se primenjuje od 1. aprila 2009. godine. Taj zakon je na sveobuhvatan način uredio materiju sprečavanja nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i propisao je odgovarajuća krivična dela i prekršaje, kao i sankcije za izvršioce tih delikata. Na osnovu tog zakona, u Švedskoj će se ubuduće sankcionisati oni pojedinci koji neovlašćeno uđu na sportski teren, ubacuju predmete na sportski teren ili upotrebe pirotehnička sredstva za vreme održavanja sportskih manifestacija.³⁵ Takođe, švedska policija dobila je na osnovu odredbi Zakona ovlašćenje da spreči ulazak na sportske priredbe onih osoba koje su prethodno kažnjavane za akte nasilničkog ponašanja i evidentirane kao izgređnici.

III Efekti primene propisa

Sam čin donošenja propisa koji predviđaju stroge sankcije za izvršioce nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama ni u jednoj državi nije sam po sebi uticao na značajno smanjenje vršenja akata nasilja na sportskim manifestacijama. To je sasvim logično pošto je poznato da je propise mnogo lakše doneti nego ih pravilno i dosledno primeniti.

Najveći uspeh u primeni propisa, a samim tim i u suzbijanju nasilja na sportskim priredbama imala je Engleska. Takvoj situaciji nisu doprinele samo dugotrajne zatvorske kazne i visoke novčane kazne koje su izricane huliganima, već i istovremena i sinhronizovana primena preventivnih mera koje su presudno uticale na uklanjanje društvenih uzroka (uslova) koji dovode do nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama. Ne treba zaboraviti da je Engleska, kao država čiji su fudbalski navijači postali simbol huliganskog ponašanja na sportskim priredbama, prva donela posebne propise namenjene borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, kojima je stvorila poseban kazneno pravni mehanizam za sankcionisanje huliganskog ponašanja u oblasti sporta, sportskih aktivnosti i sportskih priredbi.

Engleski propisi, osim što su bili prvi specijalizovani propisi na svetu koji su doneti radi borbe protiv nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama, ujedno su bili i veoma strogi, pošto su predvideli

thelocal.se/15186/20081024.

³⁵ Sweden cracks down on hooligans with new law, nalazi se na veb-stranici: <http://www.encyclopedia.com/doc/1P1-157561640.html>.

višegodišnje zatvorske kazne za izvršioce akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Usled odlučne i dosledne primene tih propisa kao i usled stroge kaznene politike engleskih sudova, ta država je u kratkom vremenskom periodu (u prvih pet godina primene propisa) postigla izuzetne rezultate u suzbijanju nasilničkog i nedličnog ponašanja na sportskim priredbama i podigla je nivo bezbednosti fudbalskih stadiona na najvišu moguću meru, koja je omogućila da između publike i fudbalskog terena – igrača, više ne postoje nikakve ograde ili druge fizičke barijere, a da se tuče na stadionima skoro uopšte ne dešavaju.³⁶ Takvo iskustvo Engleske podstaklo je i druge evropske države da pristupe donošenju posebnih propisa namenjenih borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i da započnu sa propisivanjem i izricanjem prekršajnih i krivičnih sankcija osobama koje izvrše neki od akata nasilja na sportskim priredbama. Međutim, primena propisa nije u svim državama dala identične rezultate, tako da ima i onih zemalja u kojima ni izricanje višegodišnjih zatvorskih kazni nije značajnije uticalo na smanjenje ispoljavanja nasilja na sportskim priredbama.

Osim Engleske, primena posebnih propisa namenjenih borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i strogo sankcionisanje nasilničkog i nedoličnog ponašanja dalo je zapažene rezultate još i u Poljskoj i Italiji.

U Poljskoj je tokom 1997. godine, koja je prethodila primeni Zakona o bezbednosti javnih skupova sa velikim brojem učesnika, zabeleženo izvršenje akata nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u 56 različitih mesta (gradova i sela), dok je 2001. godine, takvo ponašanje ispoljeno u samo 37 mesta. Takvo smanjenje obima nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama u Poljskoj, pripisano je trogodišnjoj primeni Zakona koji je propisao stroge sankcije za izvršioce odgovarajućih krivičnih dela i prekršaja.³⁷

36 Osim straha od sankcija, engleski huligani odustali su od prakse masovnih tuča na fudbalskim tribinama i zbog primene velikog broja preventivnih mera, a pre svega zbog činjenice da se celokupan tok sportske priredbe snima i da se svi eventualni izgređnici na stadionu, na osnovu snimaka lako identifikuju i zatim privode pravdi. Osim toga, i broj tuča na prilazu stadionima značajno je smanjen, a osuđivanim izgređnicima zabranjeno je da prilaze stadionima i da posećuju fudbalske utakmice.

37 European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches (T-RV) - National Report by Poland, nalazi se na veb-stranici: <http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Poland>

U Italiji je primena Zakona broj 377 donetog 19. oktobra 2001. godine veoma brzo dala rezultate i procenjeno je da su propisane zatvorske kazne pozitivno uticale na smanjenje broja akata nasilja na fudbalskim stadionima. Tako je pozitivan pomak u smanjenju nasilničkog ponašanja na fudbalskim utakmicama uočen već nakon prvih dvadeset dana od otpočinjanja nove fudbalske sezone.³⁸ Na osnovu poređenja podataka sa početka fudbalske sezone 2000/01. sa podacima iz sezone 2001/02. u kojoj je počeo da se primenjuje novi Zakon i strože prekršajne i krivične sankcije, izveden je zaključak da su za 13% smanjeni incidenti (akti nasilja) u kojima je bilo povređenih lica. Broj takvih slučajeva u prvih dvadeset dana fudbalske sezone 2000/01. bio je 115, a u prvih dvadeset dana sezone 2001/02. bio je 100. Osim toga, za 15% smanjen je broj incidenata u kojima je došlo do oštećenja imovine, za 74% smanjen je broj incidenata u kojima je bilo upotrebe suzavca, a za 61% smanjen je broj incidenata u kojima su nanete telesne povrede policajcima i pripadnicima službe obezbeđenja na stadionima. Sa druge strane, u fudbalskoj sezoni 2001/02. izvršeno je 50% više hapšenja izgreznika nego u sezoni 2000/01, a broj izrečenih zaštitnih mera zabrane prisustvovanja sportskim priredbama porastao je za 156% što je doprinelo daljem smanjenju ispoljavanja nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama širom Italije. Međutim, pozitivni trendovi u smanjenju obima nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama u Italiji bili su samo privremenog karaktera. Već početkom 2007. godine došlo je do ponovnog intenziviranja nasilničkog ponašanja na italijanskim fudbalskim stadionima. Kulminaciju lanca nasilja predstavljala je pogibija policajaca na fudbalskoj utakmici održanoj na Siciliji u februaru 2007. godine. Dva meseca posle tog incidenta Senat Republike Italije izglasao je nov Zakon o borbi protiv nasilja na fudbalskim utakmicama.

Novim italijanskim Zakonom o borbi protiv nasilja na fudbalskim utakmicama propisana je kazna od pet do petnaest godina zatvora za one izgreznike koji se tokom nereda na fudbalskim utakmicama budu opirali hapšenju ili se na bilo koji drugi način budu fizički suprotstavljali policiji

[en.asp#TopOfPage.](#)

38 European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches (T-RV) - National Report by Italy, nalazi se na veb-stranici: [http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Italy_en.asp#TopOfPage.](http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Italy_en.asp#TopOfPage)

i redarima tokom nereda. Takođe, kao novo krivično delo propisano je posedovanje pirotehničkih sredstava (vatrometa, baklji i signalnih raketa) od strane navijača u periodu od 24 časa pre održavanja fudbalskog meča, kao i za vreme odigravanja utakmice. Osim toga, Zakonom je propisana i novčana kazna u visini od 20.000 do 100.000 eura za fudbalske klubove koji izvrše prekršaj time što kao pravna lica održavaju institucionalne veze ili podržavaju rad ekstremnih navijačkih grupa koje su registrovane kao izgređničke navijačke grupe. Usled takvog, po treći put za osamnaest godina dopunjenog i pooštrenog pravnog mehanizma sankcionisanja nasilja na sportskim priredbama, u Italiji je zabeležen efekat smanjenja izvršenja akata nasilničkog ponašanja na fudbalskim utakmicama već tokom 2008. godine, ali je ostalo pitanje, da li će, kao i u prethodna dva puta, to smanjenje imati samo privremene efekte. Ranije pooštavanje propisanih sankcija i propisivanje novih prekršaja i krivičnih dela proizvodilo je uspešne efekte generalne i specijalne prevencije samo na kratak rok.

Republika Srbija i Republika Hrvatska predstavljaju države u kojima donošenje posebnih zakona namenjenih borbi protiv nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, kao i propisivanje strogih krivičnih i prekršajnih sankcija za izvršioce odgovarajućih delikata predviđenih tim zakonima nije dalo očekivane rezultate na planu smanjenja obima ispoljavanja akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Za Srbiju je karakteristično da, uprkos velikim očekivanjima iskazanim u vreme donošenja Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (2003. godina), usled donošenja i primene tog Zakona nije došlo do smanjenja broja izvršenja akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama održanim širom Srbije. Ni kasnije izmene i dopune Zakona koje su izvršene u septembru 2007. godine, a od kojih se očekivalo da će bitnije uticati na smanjenje broja huliganskih ispada na stadionima, nisu dale bolje rezultate. O tome govore i statistički podaci kojih je jako malo. Naime, Ministarstvo unutrašnjih poslova Vlade Republike Srbije (MUPRS) u okviru Direkcije policije u čijem sastavu se nalazi Uprava za analitiku, prikuplja statističke podatke u vezi sa izvršenjem krivičnih dela i prekršaja učinjenim pre, za vreme i nakon održavanja sportskih priredbi, ali tek od dana stupanja na snagu Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim

priredbama, tj. od 01.07.2003. godine. Ta okolnost onemogućava egzaktno poređenje statističkih podataka i donošenje zaključka o tome da li se broj izvršenih krivičnih dela i prekršaja koji predstavljaju nasilničko i nedolično ponašanje na sportskim priredbama smanjio po donošenju Zakona u odnosu na vreme kada tog zakona nije bilo u pravnom sistemu Republike Srbije. Umesto toga, moguće je pratiti podatke o broju izvršenih krivičnih dela i prekršaja u proteklih pet godina i na osnovu toga izneti stav da se u Srbiji broj i intenzitet deliktne ponašanja ispoljenih na sportskim priredbama uopšte ne smanjuje, što govori da je kazneno pravna zaštita sporta u tom segmentu doživela neuspeh. Takvu tvrdnju neposredno potkrepljuju podaci iz marta 2009. godine koji su, na zahtev Instituta za uporedno pravo iz Beograda, u vidu izveštaja pripremljeni u MUP RS.³⁹

U izveštaju MUP RS, između ostalog je navedeno da je od 01.07.2003. godine, pa do 31.12.2008. godine podneto 1115 krivičnih prijava zbog krivičnog dela nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi (član 20. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama), kojima je obuhvaćeno 2001 lice od čega su 145 bili maloletnici. Osim toga, u istom periodu podneto je 500 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka zbog izvršenja prekršaja propisanog članom 21. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Tih 500 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka odnosilo se na 323 pravna i 368 fizičkih lica među kojima je bilo i 10 maloletnika. Još 771 zahtev za pokretanje prekršajnog postupka podnet je u tom periodu zbog izvršenja prekršaja propisanog članom 23. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i to protiv 25 pravnih i 1093 fizičkih lica od kojih su 188 bili maloletnici. Navedeni podaci koji se odnose samo na krivična dela i prekršaje propisane Zakonom o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, kada se posmatraju zbirno, bez raščlanjiva-

³⁹ Institut za uporedno pravo je 12. januara 2009. godine uputio molbu MUP RS da dostavi zvanične podatke o broju izvršenih krivičnih dela i prekršaja na sportskim priredbama u Republici Srbiji za period od 2001. do 2009. godine. MUP RS je dopisom broj: 161/09 od 4. marta 2009. godine Institutu uputio dokument „Brojčani pokazatelji u vezi nasilničkog i nedoličnog ponašanja mladih pre, za vreme i nakon održavanja sportskih priredbi”, u kome su sadržani podaci za period od 01.07.2003. do 31.12.2008. godine. Podaci dostavljeni od MUP RS, iako u nazivu dostavljenog dokumenta sadrže reči: „ponašanja mladih”, odnose se ne samo na maloletna lica, već i na punoletne osobe izvršioce krivičnih dela i prekršaja.

nja na pojedino krivično delo ili prekršaj, daju zbir od ukupno:

- 2001 fizičkog lica izvršioca krivičnih dela (od čega 145 maloletnih izvršilaca);
- 348 pravnih lica kao izvršilaca prekršaja;
- 1461 fizičkog lica kao izvršioca prekršaja (od čega 198 maloletnih izvršilaca).

Tako veliki broj izvršilaca delikata na sportskim priredbama, nije i konačan, pošto je u periodu od 01.07.2003. godine, pa do 31.12.2008. godine podneto još krivičnih prijava zbog:

- 17 krivičnih dela učestvovanja u tuči (član 123. KZRS),
- 86 krivičnih dela uništenja ili oštećenja tuđe stvari (član 212. KZRS),
- 63 krivična dela nasilničkog ponašanja (član 344. KZRS), i
- 75 krivičnih dela učestvovanja u grupi koja izvrši krivično delo (član 349. KZRS).

Takođe, podneta su i 2324 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka za izvršene prekršaje koji su povezani sa održavanjem sportskih priredbi, a propisani su Zakonom o javnom redu i miru.

Sva navedena krivična dela i prekršaji bili su izvršeni u vezi sa sportskim priredbama ili u vezi sa rivalstvom sportskih klubova i navijačkih grupa, ali usled različitih okolnosti nisu bili pogodni za krivični i prekršajni progon izvršilaca na osnovu odredbi Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, pa su okvalifikovani kao odgovarajuća krivična dela i prekršaji propisani Krivičnim zakonikom Republike Srbije i Zakonom o javnom redu i miru. Osim toga, u periodu od 01. 07. 2003. godine, pa do 31. 12. 2008. godine podneto je 160 krivičnih prijava protiv 225 lica (navijača), od čega 27 maloletnih, zbog 125 krivičnih dela ometanja ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanju javnog reda i mira iz člana 23. Zakona o javnom redu i miru, a u periodu od 01. 07. 2003. godine do 31. 12. 2005. godine podneto je još 9 krivičnih prijava protiv 17 lica (navijača) zbog izvršenja 3 krivična dela sprečavanja ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanju javnog reda i mira iz člana 24. Zakona o javnom redu i miru.⁴⁰

⁴⁰ Statistika za broj slučajeva izvršenja krivičnog dela sprečavanja ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanju javnog reda i mira koje je bilo propisano članom 24. Zakona o javnom redu i miru vođena je do kraja 2005. godine, pošto je član 24. Zakona o javnom redu i miru prestao da važi (prestao da se

U periodu od 01. 01. 2006. godine, tj. od stupanja na snagu Krivičnog zakonika Republike Srbije, pa do 31. 12. 2008. godine, protiv 94 lica (navijača), među kojima je bilo i devet maloletnika, podneta je 51 krivična prijava zbog izvršenja 53 krivična dela sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje (član 322. KZRS), a u istom vremenskom intervalu izvršeno je 10 krivičnih dela napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti (član 323. KZRS).

U proteklih pet godina MUP RS je evidentirao i dva slučaja ispoljavanja rasne netrpeljivosti na sportskim priredbama i to od strane navijača fudbalskog kluba „Borac” iz Čačka, koji su u oktobru 2006. godine, noseći bele kapuljače (imitacija odeće „Kju kluks klana”), za vreme utakmice između fudbalskih klubova „Borac” i „Voždovac”, na stadionu fudbalskog kluba „Borac” u Čačku, izvikivali parole: „crnci napoLje; nećemo da crnac gazi srpsku travu; Zig heil Hitler.”, koje su bile upućene fudbaleru „Borca” Majku Temvanieri iz Zimbabvea.

U martu 2008. godine, na istom stadionu, po završetku utakmice između fudbalskih klubova „Borac” i „Bežanija”, grupa navijača je fizički napala fudbalera Opoku Solomona iz Gane, koji je boravio u Čačku radi probe za igračko angažovanje u redovima fudbalskog kluba „Borac”. Prilikom napada na Opoku Solomona, upućene su mu brojne rasističke parole i uvrede, a za takvo ponašanje, kao i za slučaj iz 2006. godine, MUP RS je podneo krivične prijave za krivična dela izazivanja

primenjuje) danom stupanja na snagu Krivičnog zakonika Republike Srbije, odnosno 1. januara 2006. godine. Član 431. Krivičnog zakonika stavom 2. propisao je da: „danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe krivičnopravne odredbe sadržane u članu 24. Zakona o javnom redu i miru”.

Član 24. Zakona o javnom redu i miru glasio je: „Ko napadom ili na drugi način spreči ovlašćeno službeno lice da izvrši službenu radnju u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanja javnog reda i mira - kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.

Ako prilikom izvršenja dela iz stava 1. ovog člana učinilac na ovlašćeno službeno lice potegne oružje ili mu nanese laku telesnu povredu - kazniće se zatvorom najmanje tri godine.

Ako prilikom izvršenja dela iz stava 1. ovog člana učinilac prema ovlašćenom službenom licu upotrebi oružje ili mu nanese tešku telesnu povredu - kazniće se zatvorom najmanje pet godina.”.

Umesto krivičnog dela koje je bilo propisano članom 24. Zakona o javnom redu i miru, Krivičnim zakonikom propisano je krivično delo sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje (član 322).

nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti (član 317. KZRS).

Ne samo brojnost izvršenih delikata, već i težina posledica njihovog izvršenja govori o ozbiljnosti problema nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u Srbiji i lošim rezultatima koji su na planu borbe protiv takve negativne društvene pojave ostvareni primenom kazneno pravnog mehanizma propisanog Zakonom o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, kao i primenom drugih propisa koji predviđaju odgovarajuća krivična dela i prekršaje. Od 2003. godine, pa do kraja 2009. godine, u međusobnim sukobima navijača poginulo je osam osoba.

Sasvim opravdano se nameće pitanje zbog čega primena Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, čije su odredbe usklađene sa pravnim standardima propisanim Evropskom konvencijom o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, u Srbiji nije dala zadovoljavajuće rezultate u borbi protiv nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama dok je u nekim drugim evropskim državama, primena sličnih zakona bila izuzetno uspešna. Uspeh primene takvog zakona u Engleskoj se ogledao u značajnom (višestrukom) smanjenju broja izvršenih akata nasilja na sportskim priredbama i povećanju opšte sigurnosti za sve subjekte koji su na bilo koji način povezani sa održavanjem sportske priredbe.

Na neuspeh primene kazneno pravnog mehanizma zaštite sporta u segmentu koji se odnosi na suzbijanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama sigurno je uticala blaga kaznena politika sudova u Srbiji. Naime, istraživanje koje je 2006. godine sprovedeno i objavljeno u knjizi: „Kaznena politika sudova u Srbiji” pokazalo je da je kaznena politika sudova u Srbiji blaga, odnosno da su kazne koje sudovi izriču znatno bliže zakonskom minimumu, ili su čak ispod njega, nego što su blizu propisanog zakonskog maksimuma.⁴¹ Naravno, to nije jedini razlog koji je doveo do porasta broja izvršenja akata nasilja na sportskim priredbama, ali je sigurno jedan od faktora koji se ne smeju zanemariti. U korelaciji sa tim faktorom je i činjenica da je u okviru iste studije potvrđena teza o sporosti srpskih sudova i celokupnog sistema pravosuđa. Tako je utvrđeno da svaki sedmi slučaj u srpskom krivičnom pravosuđu, traje duže od četiri godine, kada se posmatra period od

41 J.Čirić, Đ.Đorđević i R.Sepi, Kaznena politika sudova u Srbiji, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2006, str. 168.

trenutka podnošenja krivične prijave, pa do trenutka pravosnažnosti presude. Takva okolnost dodatno umanjuje efekte blage kaznene politike sudova u Srbiji i doprinosi da strah od kazne kod potencijalnih izvršilaca akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama gotovo i da ne postoji. Poznato je da se krivični postupak pojavljuje kao pravni metod zaštite društva od kriminaliteta i kao temeljni instrument krivičnog pravosuđa, čija efikasnost značajno utiče na uspešnost sveukupne državne reakcije u borbi protiv kriminaliteta.⁴² Evidentna sporost u sprovođenju krivičnih postupaka u Srbiji, u praksi znači da je sasvim moguće da pojedini izvršilac krivičnog dela nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi, koji je to delo izvršio u 2005. godini, verovatno još uvek nije ni osuđen, čime nije sprečen da isto delo ponovi, ili da i dalje posećuje sportske priredbe. Sličan problem postoji i sa sporošću vođenja prekršajnih postupaka za prekršaje propisane Zakonom o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, tako da se često događa da prekršaj zastari i da izvršilac ostane nekažnjen. Osim toga, ishitreno donošenje zakona, bez sagledavanja mogućnosti primene u praksi i preširoka represija bez jasnih kriterijuma koji bi omogućili usklađenost krivične i prekršajne reakcije, jedan je od faktora koji utiču na male efekte primene kaznenog pravnog mehanizma zaštite sporta u segmentu koji se odnosi na suzbijanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Primer takve ishitrenosti zakonodavca bilo je propisivanje mere zabrane pristupa sportskom objektu nasilnicima u okviru odredbi Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama koje je učinjeno pre nego što je Zakon o prekršajima propisao takvu vrstu sankcija.⁴³

Za razliku od podataka kojima raspolaže MUPRS, a koji se odnose na broj podnetih krivičnih i prekršajnih prijava za deliktna ponašanja

42 V. Đurić, Efikasnost krivičnog postupka i prevencija kriminaliteta, u: Kazneno zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2008, str. 207-224.

43 U prvobitnoj verziji Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama koji je donesen 2003. godine bilo je propisano da se zaštitna mera zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama izriče fakultativno uz kaznu zatvora. Takva zaštitna mera u to vreme nije bila propisana Zakonom o prekršajima. Tek je novi Zakon o prekršajima koji je izglasan u Narodnoj skupštini Republike Srbije krajem 2005. godine, članom 46. stavom 1. tačkom 7. propisao zaštitnu meru zabrane pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja.

izvršena na sportskim priredbama, ili u vezi sa sportskim priredbama i sukobima navijačkih grupa, sudovi u Srbiji, a ni Ministarstvo pravde Vlade Republike Srbije, ne raspolažu objedinjenom evidencijom o broju presuđenih slučajeva u toj oblasti. Usled toga, nemoguće je izvršiti poređenje između broja podnetih krivičnih i prekršajnih prijava i broja lica koja su osuđena, ili oslobođena u krivičnim i prekršajnim postupcima koji su sprovedeni na osnovu tih prijava. Takva okolnost donekle ograničava zauzimanje konačnog stava o delotvornosti kazneno pravnog mehanizma zaštite sporta u segmentu borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Iskustvo slično Srbiji, kada je reč o nedelotvornosti kazneno pravnog mehanizma zaštite sporta u segmentu borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama imala je i Republika Hrvatska. Ta država je 2003. godine donela Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, ne samo zbog želje da ispuni obaveze preuzete potpisivanjem Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, već i zbog potrebe da se propisivanjem kazneno pravnog mehanizma suprotstavi sve većoj eskalaciji nasilja na sportskim priredbama u Hrvatskoj. Do donošenja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, problematiku sprečavanja, suzbijanja i sankcionisanja nereda i nasilja na sportskim priredbama, uređivali su, samo delimično, drugi propisi, a pre svega Zakon o javnom okupljanju⁴⁴, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira⁴⁵, kao i neke odredbe Kaznenog⁴⁶ zakona⁴⁷. U takvim okolnostima, porast protivpravnih ponašanja povezanih sa sportskim priredbama bio je sve veći, tako da su podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH) o broju izvršenih krivičnih dela i prekršaja na sportskim priredbama poslužili kao dodatni podsticaj za hrvatskog zakonodavca da pristupi izradi i donošenju Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima.

Za razliku od Srbije, MUP RH poseduje evidenciju o broju izvršenih krivičnih dela i prekršaja na sportskim priredbama u periodu pre donošenja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima,

44 Narodne novine, br. 128/99.

45 Narodne novine, br. 5/90.

46 Kazneni zakon predstavlja naziv za propis koji se na srpskom govornom području zove krivični zakon.

47 Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05 i 71/06.

pa se poređenjem tih podataka i podataka koji se odnose na broj krivičnih dela i prekršaja izvršenih posle donošenja Zakona, na egzaktan i precizan način može utvrditi kakve efekte je imala primena Zakona i kažnjavanje izvršilaca delikata u oblasti eventualnog smanjenja broja izvršenja akata nasilja na sportskim priredbama. Podaci MUP RH pokazuju da je tokom 2001. godine zabeleženo 47 slučajeva nasilja na fudbalskim utakmicama i da je u najvećem broju slučajeva bilo reči o međusobnim sukobima navijačkih grupa prilikom kojih su izvršavana krivična dela i prekršaji. U tim neredima bilo je povređeno 89 navijača, od čega 11 teško, oštećeno je 20 autobusa, 36 policijskih vozila, 2 privatna vozila i 1 tramvaj. Privedeno je ukupno 337 navijača, a protiv njih 47 podnete su krivične prijave, dok je protiv 228 podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.⁴⁸

Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima počeo je u Hrvatskoj da se primenjuje 23. jula 2003. godine, čime je postao funkcionalan kazneno pravni mehanizam zaštite sporta u segmentu borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Međutim, iako je radi suzbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama započeto sa sankcionisanjem izvršilaca takvog ponašanja, ipak su se tokom prve godine primene Zakona pojavili problemi koje je trebalo hitno rešiti kako bi primena Zakona postigla svrhu, tj. kako bi se povećala sigurnost gledalaca, sportista i drugih učesnika sportske priredbe. Analize koje je sprovedla hrvatska policija, pokazale su da uprkos primeni zakona dolazi do izvršenja još težih oblika nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, nego što je to bilo pre donošenja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Ispostavilo se da su neki izvršioc i prekršaja i krivičnih dela na sportskim priredbama, uprkos podnetim prijavama ili donetim sudskim odlukama i dalje nastavljali sa vršenjem akata nasilja na sportskim priredbama. Od početka primene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima pa do 31. decembra 2005. godine hrvatska policija je zbog nereda na sportskim priredbama podnela ukupno 1335 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka protiv 1581 osobe. Osim toga, pripadnici hrvatske policije su u tom periodu u skladu sa odredbama članova 25. i 26. Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima preventivno priveli ukupno 2255 osoba koje su dolazile na sportske priredbe, a koje

48 D.Primorac, op. cit, str. 313.

su svojim ponašanjem izazvale osnovanu sumnju da su pod uticajem alkohola, opojnih droga ili da su prema ispoLjenom ponašanju spremne da izazovu nered.⁴⁹ Kao i pre donošenja Zakona, i u periodu posle donošenja Zakona, najveći broj deliktних ponašanja evidentiran je na fudbalskim utakmicama – ukupno 244 slučaja, dok je na osltalim sportskim priredbama zabeležno samo 34 incidenta.

O razočaravajućim efektima primene hrvatskog Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima govori i podatak da je od početka primene Zakona, pa do 31. decembra 2005. godine zabeležen veliki broj tuča navijača u kojima je povređeno mnogo policajaca i oštećeno mnogo vozila i druge imovine. U odnosu na period pre primene Zakona, kada se najveći broj slučajeva nasilničkog ponašanja događao na sportskim priredbama i u neposrednoj blizini sportskih objekata u okviru kojih su priredbe održavane, uočeno je da se po donošenju Zakona, najveći broj protivpravnih ponašanja koja predstavljaju nasilničko ponašanje, događa tokom putovanja na sportske priredbe i u ugostiteljskim objektima koji se nalaze na putu ka sportskim objektima u kojima se održavaju sportske priredbe. Takva situacija uticala je na hrvatskog zakonodavca da 2006. godine donese Zakon o izmenama i dopunama zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima i da izmenama pooštri sankcije (pre svega zatvorske i novačane kazne) koje se mogu izreći izvršiocima akata nasilja na sportskim priredbama. Međutim, pošto je dosadašnja praksa kažnjavanja pokazala male efekte i opovrgla rašireno laičko uverenje da je kažnjavanje najefikasnije sredstvo za suzbijanje kriminaliteta i svih drugih negativnih društvenih pojava, ni u narednom periodu ne može se očekivati da će primena Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima imati bolje efekte u oblasti sprečavanja i suzbijanja nasilja na sportskim priredbama. Takvoj neefikasnosti kazneno pravnog mehanizma, u ovom slučaju doprinosi još jedna okolnost, koja je zajednička Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj, a to je neefikasnost u radu sudova i blaga kaznena politika sudova. Zato treba uzeti u obzir činjenicu da su mali efekti primene Zakona prisutni i zbog okolnosti da su hrvatski sudovi od ukupno 1355 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, rešili jedva nešto više od pola predmeta – 749, dok su u najvećem broju presuđenih predmeta, izvršiocima akata nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama izrečene

49 D.Primorac, op. cit, str. 319.

opomene i novčane kazne. Samo 10 slučajeva okončano je izricanjem kazne zatvora.

IV Zaključak

Prethodno opisani primeri Engleske, Poljske, Češke, Italije, Bugarske, Švajcarske, Švedske i Hrvatske potkrepljuju tvrdnju da u nacionalnim zakonodavstvima evropskih država postoji veliki broj izvora krivičnog i prekršajnog prava prava koji stvaraju mehanizam kazneno pravne zaštite sporta i aktivnosti povezanih sa sportom i da je donošenje Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama u Srbiji izvršeno u skladu sa zakonodavnom praksom ostalih evropskih država. Istovremeno pokazano je da u poređenju sa Engleskom, Italijom i Poljskom, primena odgovarajućeg zakona u Srbiji nije dala zadovoljavajuće rezultate na planu borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Dosadašnja praksa pravnog regulisanja sporta i na propisima zasnovanog sankcionisanja deliktne ponašanja iz oblasti sporta, pokazala je da donošenje sve obimnijih propisa i izricanje sve strožih sankcija ne garantuje da će problem deliktne ponašanja povezanog sa sportom i navijanjem biti rešen, ili barem umanjen. Ipak, postojanje propisa koji uređuju tu oblast, predstavlja ne samo krajnju – najrepresivniju meru borbe protiv devijantnog ponašanja u sportu, već i dokaz o tome da države prepoznaju sport kao izuzetno bitnu društvenu vrednost, koja se mora štititi i merama represije. Međutim, najnovija iskustva Srbije iz 2009. i sa početka 2010. godine svedoče da takvo, povećano pokazivanje brige države i njenih organa za sport kroz donošenje izuzetno restriktivnih propisa kojima se štite sport i društvene vrednosti povezane sa sportom, može da ima mnogobrojne neželjene efekte.

Najnovija kriminalno-politička orijentacija Republike Srbije u suzbijanju raznovrsnih nedozvoljenih ponašanja u oblasti sporta koja je iznuđena pod „presingom” nastalim usled eskalacije teškog nasilja izvršenog od navijačkih grupa, dovela je do toga da su nadležni državni organi u proteklom periodu insistirali na hitnom propisivanju sve većeg broja krivičnih dela, umesto propisivanja i sankcionisanja nekog drugog vida nedozvoljenog ponašanja u sportu. To je dovelo do situacije u kojoj je Srbija, u odnosu na druge evropske države, postala zemlja čiji pravni sistem

propisuje najdugotrajnije zatvorske kazne za mnogobrojna nedozvoljena ponašanja povezana sa sportom i sportskim aktivnostima. Takva situacija prisutna je, ne samo u oblasti propisivanja sankcija za nasilničko ponašanje na sportskim priredbama, već i u oblasti sankcionisanja krivičnih dela povezanih sa dopingom u sportu. Time je pokazano naivno verovanje države i njenih organa da je na nasilje i devijantno ponašanje pojedinaca najbolje odgovoriti institucionalizovanim nasiljem, a istovremeno je prenebregnuta činjenica da svrha borbe protiv nasilja u sportu i svrha borbe protiv dopinga u sportu nije punjenje zatvora mladim ljudima (navijačima, sportistima i trenerima). Umesto toga, osnovni cilj primene propisa namenjenih borbi protiv devijantnog ponašanja u sportu treba da bude uklanjanje uzroka koji dovode do takvih nedopuštenih ponašanja i stvaranje uslovi za bezbedno i neometano obavljanje sportskih aktivnosti i delatnosti.

U Srbiji ima izuzetno mnogo uzroka socijalne, ekonomske i političke prirode koji utiču na pojavu i intenziviranje protivpravnih ponašanja povezanih sa sportom, a najvećim delom ti uzroci predstavljaju nasleđe iz devedestih godina XX veka kada su ratno okruženje, ekonomska kriza i politička nestabilnost doprineli urušavanju zdravog sistema društvenih vrednosti i ohrabivanju nasilničkog i kriminalnog ponašanja. Osim toga, pravna nesigurnost koja je dobrim delom plod nedovršene i do nepreglednosti produžene tranzicije, takođe doprinosi bojazni da država primenom mnogobrojnih propisa neće moći da se izbori sa problemima protivpravnog ponašanja u sportu. Dosadašnji neuspeh u primeni učestalo menjanih i dopunjanih propisa namenjenih kazneno pravnoj zaštiti sporta pokazuje da je propise mnogo lakše doneti nego pravilno i dosledno primeniti. Ishitreno donošenje raznovrsnih zakona, bez sagledavanja mogućnosti njihove primene u praksi i preširoka kazneno pravna represija bez jasnih kriterijuma koji bi omogućili usklađenost krivične i prekršajne reakcije države, jedan je od faktora koji su uticali na male efekte primene kazneno pravnog mehanizma zaštite sporta u Srbiji. Takvo iskustvo govori da je paralelno sa donošenjem propisa neophodna stručna specijalizacija zaposlenih u policiji i tužilaštvu, pošto su oni osnovni nosioci funkcije otkrivanja i gonjenja krivičnih dela i prekršaja u Republici Srbiji. Specijalizacija znanja zaposlenih preko je potrebna i u sudovima kako bi otkriveni slučajevi deliktne ponašanja u sportu bili pravilno, pravično i efikasno presuđeni. Bez dobro obučeni kadrova

u organima pravosuđa, primena novih propisa namenjenih kazneno pravnoj zaštiti sporta i aktivnosti povezanih sa sportom neće biti moguća. Istovremeno, pravilna i dosledna primena propisa koji čine kazneno pravni mehanizam zaštite sporta i ujednačena i odmerena kaznena politika sudova pri sankcionisanju deliktne ponašanja povezanog sa sportom, neophodni su preduslovi za stvaranje pozitivne društvene klime koja treba da doprinese da primena mera represije kao dela mehanizma pravne zaštite sporta bude prihvaćena od celokupnog društva. Ako se umesto toga u Srbiji nastavi sa „kampanjskom”, sporadičnom i selektivnom primenom propisa i praksom neujednačenog sankcionisanja istovrsnih deliktne ponašanja izvršenih od različitih učinilaca, biće mnogo neželjenih reakcija javnosti koje su se do sada manifestovale, ne samo u stvaranju „heroja” i „antiheroja” koji promovišu protivpravno, nasilničko i odmetničko ponašanje u sportu, već i u osporavanju potrebe za postojanjem mehanizma kazneno pravne zaštite sporta.

LITERATURA

1. D. Jovašević, Prilog određivanju pojma i elemenata međunarodnog krivičnog dela, u: Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa „Primena međunarodnih krivičnih standarda u nacionalnim zakonodavstvima”, Udruženje za međunarodno krivično pravo, Beograd, 2004.
2. European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches (T-RV) - National Report by Italy, nalazi se na veb-stranici: http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Italy_en.asp#TopOfPage.
3. D. Primorac, Sport i protupravna ponašanja, u: Uvod u Sportsko pravo, Inženjerski biro, Zagreb, 2009.
4. Hooliganism now against the law, nalazi se na veb-stranici: <http://www.cbw.cz/en/hooliganism-now-against-the-law/3491.html>.
5. Italian police kill football fan, nalazi se na veb-stranici: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7089485.stm>.
6. Italy Passes Anti-Soccer Violence Law, nalazi se na veb-stranici: <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,475642,00.html>.
7. Italy to resume play after anti-hooligan laws, nalazi se na veb-stranici: http://www.monstersandcritics.com/sport/soccer/article_1261063.php/Italy_to_resume_play_after_anti-hooligan_laws.
8. J. Ćirić, Đ. Đorđević i R. Sepi, Kaznena politika sudova u Srbiji, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd, 2006.
9. Report on compliance with the European Convention on Spectator Violence, nalazi se na veb-stranici: http://www.coe.int/t/dg4/sport/Commitments/violence/Poland_en.asp#TopOfPage.
10. Sweden proposes law against hooliganism, nalazi se na veb-stranici: <http://www.thelocal.se/15186/20081024>.
11. V. Đurić, Efikasnost krivičnog postupka i prevencija kriminaliteta, u: Kazneno zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2008.

Dejan Šuput, LL.M
Research Associate
Institute of Comparative Law

EUROPEAN COUNTRIES LAWS REGULATING FIGHT AGAINST SPECTATOR VIOLENCE IN SPORT EVENTS

Laws of many European countries pose a very wide scope of provisions aimed at curbing the occurrence of spectator violence at their sports stadiums and facilities. All of those laws were drafted and enacted to satisfy the exigencies of the Council of Europe Convention on Spectator Violence. The most important rules prescribed by that Convention were presented and analysed within this text. The importance of the European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Event and in Particular at Football Matches was clearly explained and clarified.

The conclusion was drawn that national legislation regulating fight against spectator violence is complex and differs from country to country. Within this article laws regulating fight against that sociological problem in England, Italy, Poland, Czech Republic, Sweden, Switzerland and Croatia were analysed and presented. The legislators of the above listed European countries have simply reacted to the needs and demands of their particular socio-cultural situation and their situation has been compared with the situation existing in Serbia in past eight years.

Key words: *sport, violence, hooligans, state, crime.*